

νώσκομεν τὰ ἐξῆς ἐν τοῖς *Δελτιοῖς τῆς ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρίας τῶν Παρισίων* (Bulletins de la Société d'Anthropologie de Paris) 1890, σελ. 373, ἐν σοφῷ ἄρθρῳ τοῦ Ἀνδρέου Lefèvre ἐπιγραφομένου «Ἡ θρησκευτικὴ ἐξέλιξις» :

«Διδάσκαλοι ἕξοχοι ἀλλὰ δεισιδαίμονες, εὐτυχεῖς ἀναμφιβόλως ὅτι ἀνεῦρον ὄρισμὸν συμβιβάζοντα τὴν μεταφυσικὴν μετὰ τῆς ζωολογίας (οἷα εἰρωνεῖα!), διακηρύττουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε **ζῷον θρησκευτικόν**. Τὸ ἐπίθετον μετριάξει τὸ οὐσιαστικόν. Ἡ ἔννοια τοῦ ζῷου εἶνε τραχεῖα, ἀλλ' ἡ τοῦ θρησκευτικοῦ εἶνε εὐγενής, — εἶνε φιλοπροσηγορία. Ναὶ μὲν πάθη, βούλησιν, λογιστικὸν καὶ τὴν γλῶσσαν ἔτι αὐτὴν ἔχει ὁ ἄνθρωπος κοινὰ πρὸς τὰ ἄλλα σπονδυλωτά, καὶ **μόνον ὁ βαθμὸς διαφέρει** (nota bene). Ἀλλ' ὅμως μόνος ὁ ἄνθρωπος, λέγουσιν, ἔχει τὸ προνόμιον τῆς θρησκευτικῆς πίστεως: τὸ **αἴσθημα τὸ θρησκευτικόν** ὑπῆρξεν ἀρχῆθεν καὶ διαμένει ὃν τὸ οὐσιῶδες γνῶρισμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τοῦ βασιλείου τοῦ ἀνθρωπίνου.

»Κατὰ τὴν γνώμην λοιπὸν ταύτην τὸ δίπουν τοῦτο, ὅπερ κατηνάλωσε τοσοῦτους αἰῶνας ἵνα καταστήσῃ εὐθείαν τὴν πιθηκικὴν αὐτοῦ ῥάχιν, ἵνα ἀπολυθῇ ἐκ τῆς ζῳϊκότητος, εἰς ὃ αἱ βιομηχαναὶ καὶ αἱ τέχναι, ὁ λόγος καὶ ἡ σκέψις, οἱ κοινωνικοὶ θεσμοί, αἱ ἔννοιαι τοῦ δικαίου, τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς δικαιοσύνης, αἱ ἐπιστήμαι τέλος — ὑπῆρξαν τοσοῦτο βραδεῖαι κατακτήσεις: κατὰ τὴν εἰρημένην λοιπὸν γνώμην ὁ ἄνθρωπος κατ' αἰφνιδίον τινα αὐτοματισμὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν προηγήθηεν τῆς ἐξασκήσεως τῶν ἐγκεφαλικῶν αὐτοῦ δυνάμεων (οἷος παραλογισμὸς!) ἔφθασεν εἰς τὴν ὑπάτην ἀφαίρεσιν, εἰς τὴν λεπτὴν ἀντίληψιν, ἐν ἣ ἡ χυδαία ὀρθοδοξία ἀρέσκειται νὰ διορῶ τὴν ὑψίστην τοῦ λογικοῦ ἕξαρσιν!

»Ἡ παραδοξολογία αὕτη εἶνε ἀναξία πάσης προσοχῆς.»

Κατὰ τὰς ἀξιωματικὰς λοιπὸν ἀποφάνσεις τῆς νῦν ἐπιστήμης ὁ ὀρθότερος ὄρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ ἐξῆς:

Ἄνθρωπος εἶνε τὸ κατὰ βαθμὸν (οὐχὶ κατὰ ποιὸν) ἀνώτερον εἶδος τῶν πιθηκοειδῶν μαστοφόρων.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΩΧ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (*)

Οὐδέποτε ἠλπίζομεν ὅτι τὰ ἐν τῷ ΠΡΟΜΗΘΕΙ δημοσιευόμενα μαθήματα τοῦ περικλεοῦς τῆς Γερμανίας φυσιοδίδου καὶ καθηγητοῦ Ἐρνέστου Haeckel ἤθελον καταρρίψῃ τὴν λεοντὴν τῶν ἰησοῦτικῶν τῆς

πατρίδος ἡμῶν λογίων καὶ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν τούτων τῶν ἀγυρτῶν. Καὶ ὅμως τὸ θαῦμα τοῦτο συνέβη. Οἱ ἀξιότιμοι οὗτοι *κόρχοι ἐν λαχάνοις*, οἱ ἀναμιμνήσκοντες ἀπαρμιλλοῦς αἰῶνας ἀκότους καὶ ἐγκλήτους, συναισθανόμενοι τὴν ἰδίαν μηδαμινότητα καὶ οὐδὲν ν' ἀντείπωσιν ἔχοντες, ἐν μόνον φαρισαϊκὸν πονήρευμα κατώρθωσαν νὰ ἐπινοήσωσιν, ἐπαρκῶς χαρακτηρίζον καὶ τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ εὐστροφον καὶ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτῶν τὰς πτέρυγας, — δηλαδὴ ἠδύκεσαν νὰ παραστήσωσιν ὅτι μὲν τὰ διδάγματα τοῦ Haeckel εἶνε φθίσεως βακτηρίδια, τὰ δὲ φιλοζωφίματα τοῦ ἐκπολιορκήσαντος καὶ κατασκάψαντος πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν ἐκατόγχειρος καὶ ἐκατόμποδος Βριάρεω, τοῦ γνωστοῦ κ. Ἀποστόλου Μακράκη, εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ νεώστὶ ἀνακαλυφθὲν περιλάλητον κατὰ τῆς φθίσεως φάρμακον τοῦ Κώχ! «Ὡ φιλομαθεῖς νέοι τῆς νέας Ἑλλάδος, — γράφουσιν ἐν τῷ κατ' ἀναστροφῆν τῆς ἐννοίας καλουμένῳ *Λόγῳ* — φεύγετε μακρὰν τῶν λοιμῶν τούτων, καὶ πρὸς ὑμετέραν ἀσφάλειαν (καὶ ἡμετέραν, ἐννοεῖται, κερδοσκοπίαν) λάβετε εἰς χεῖρας (Πόσου τιμᾶται;) καὶ μελετᾶτε ἡμέρας καὶ νυκτὸς (νύκτα θὰ εἶνε βεβαίως φιλοζωφικώτερον) τὸ κατ' ἡμᾶς νέον φιλοσοφικὸν σύστημα (τάλαινα φιλοσοφία!). Τοῦτο ἀναλογεῖ πρὸς τὸ γάρμακον τοῦ Κώχ, ὅπερ ἀποκτείνει τὰ βακτηρίδια τῆς φθίσεως καὶ σώζει τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου δειοῦ, (δὲν ἀρκεῖ, ὡς βλέπετε, ὁ ἀπλοῦς θάνατος τῆς ψυχῆς) καὶ κολάσεως ἀτελευτήτου (Φριζόν, Ἡλιε!!!)».

Δύστηνε Ῥοβέρτε Κώχ, μέγιστε τῆς ἐπιστήμης ἱεροφάντα, εἴμαρτο, μεσουρανοῦντος τοῦ κλέους σου, νὰ παραβληθῆς πρὸς ἄνθρωπον ἀντιπροσωπεύσαντα καὶ ἀντιπροσωπεύοντα ἐν μὲν τῇ ἐπιστήμῃ ὅ,τι κλεῖται *παράκρουσις μεθύουτος* (hallucinatio ebriosa), ἐν δὲ τῇ ἠθικῇ, ὅ,τι ὀνομάζεται *μῖσος θεολογικόν* (odium theologicum)! Ἡδὴ οὐδὲν ἄλλο βεβαίως ὑπολείπεται ἢ καὶ ὁ ἕτερος ἐν λαχάνοις κόρχος κ. Ἰ. Σκαλτσούνης νὰ χειροτονήσῃ ἐαυτὸν Pasteur τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτως ἡ μικρὰ ἡμῶν πατρίς ν' ἀνυψωθῇ διὰ μαγικῆς μακρακικῆς ἢ σκαλτσουρικῆς βράβδου μέχρι τοῦ ὕψους τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας! Συγχαρητήρια, συμπολιταὶ! Καὶ εἰς ἀνώτερα! Μαγικοὶ ὀρίζοντες διανοίγονται διὰ βράβδων μαγικῶν! Καὶ σημειώσατε ὅτι τοιοῦτοι ὀρίζοντες θὰ διανοίγωνται πάντοτε, ἐφ' ὅσον δὲν ὀπλιζοῦσι λογικαὶ βράβδοι τὰς χεῖρας ἡμῶν!

Ἄλλ' ὁ κ. Ἀπόστολος Μακράκης δὲν ἀρκεῖται, ὡς βλέπετε, χαρακτηρίζον τὸν ἐν λαχάνοις κόρχον ὡς Κώχ, ἀλλ' ἐκσφενδονίζει κατ' ἡμῶν καὶ τὴν ἀπειλὴν ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν θὰ ὑποστῇ θάνατον δεινὸν καὶ κόλασιν ἀτελευτήτων (Ταῦτα γράφονται τελευτῶντος τοῦ ΙΘ' καὶ προσεγγίζοντος τοῦ Κ' αἰῶνος!!!). Ζωηρότερον δ' ἔτι καὶ προσωπικώτερον παρίστησιν ὁ μετὰ Χριστὸν οὗτος προφήτης τὴν μέλλουσαν ἡμῶν κακοδαί-

(*) Βλ. Λόγον τῆς 24. Νοεμβρίου.

μονίαν ὡς ἐξῆς: «Δείλαιοι, οἷος τάρταρος αὐτοὺς ἀνα-
μένει (ὁ ἡμέτερος Κῶχ θεωρεῖ, ὡς φαίνεται, τὴν Ἑλ-
λάδα Τάρταρίαν) καὶ οἷον πῦρ αὐτοὺς κατακαύσει! ». Βλέπετε, φίλοι ἀναγνώσται, τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθι-
κὸν μεγαλεῖον τοῦ φιλοζωφωτάτου τῆς Ἑλλάδος Κῶχ;
Ἄπειλετ ἡμᾶς—δηλαδὴ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας!
—καὶ δι' ἀνθρώπων κῶχ, ἂν δὲ ἡδύνατο, δὲν θὰ ἀνί-
μενε βεβαίως τοὺς ὑπερφυσικοὺς τούτους ἀνθρώκας,
ἀλλὰ θὰ ἦναπτε φυσικοὺς, φυσικωτάτους ἀνθρώκας καθ'
ἡμῶν ὁ μειλιχιώτατος οὗτος ἀνθρώκεὺς τῆς ἐπιστή-
μης, ὁ πλήρης χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ συμπαθείας
οὗτος Τορκουεμάδας! Ἰδοὺ ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήμα-
τα κατὰ τοῦ Haeckel καὶ τῆς περὶ ἐξελιξέως θεω-
ρίας! Ἰδοὺ συζήτησις περὶ τῆς ἀληθείας! Ἰδοὺ ἐλευ-
θερία λόγου καὶ συνειδήσεως! Ἰδοὺ λογικὴ! Ἰδοὺ
ἠθικὴ! Ἰδοὺ ἀνθρωπισμὸς!

Ἐνστερνίσθητε τὰς ἀρχὰς ταύτας, «ὦ φιλομα-
θεῖς νέοι τῆς νέας Ἑλλάδος», πρὸς οὓς ἀποτείνεται ὁ
ἀγαθὴ μοῖρα καθηγητῆς τῆς φιλοζωφίας ἐν τῷ ἑλλη-
νικῷ ἔθνεϊ! Ἐν αὐταῖς ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀρετὴ,
ἡ πρόοδος, ὁ πολιτισμὸς καὶ οὐχὶ ἐν τοῖς διδάγμασι
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰένης καὶ πάντων ἀνεξαιρέ-
τως τῶν Πανεπιστημίων! Καὶ σημειώσατε, «ὦ φιλο-
μαθεῖς νέοι τῆς νέας Ἑλλάδος», ὅτι ἐκ τῶν ἐπιχειρη-
μάτων τοῦ νέου Κῶχ παρελίπομεν τὸ ἰσχυρότατον,—
τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο, καθ' οὗ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύ-
σουσι, καὶ δι' οὗ κατέστησε τὸν δύστηνον Haeckel
πτῶμα, θρύμμα, τρίμμα καὶ παιπάλην! Θέλετε δ' ὅμως
νὰ μάθητε καὶ τὴν νέαν ταύτην Ἀθηνᾶν, τὴν γεννη-
θεῖσαν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ—εὐτυχῶς ἡμετέρου—νέου
Ὀλυμπίου Διὸς; Τείνατε ἡμῖν προσεκτικὰ τὰ ὦτα,
«ὦ φιλομαθεῖς νέοι», —*prêtez nous une oreille
attentive!* Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄκρυσεν καὶ σμερδα-
λέον καὶ ἐρίγδουπον ἐπιχείρημα ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ
Haeckel εἶνε «παράφρων», «ἄνθρωπος τοῦ φρενοκο-
μείου», «δραπέτης τῶν φρενοκομείων»!!! Τὸ ἐπιχεί-
ρημα τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται βεβαίως ἀντίρρησιν, καὶ σι-
γῶμεν κατάπληκτοι. Σιγάτε καὶ ὑμεῖς, «ὦ φιλομαθεῖς
νέοι». *Pas un mot!* Ἄλλ' ὅμως, πλήρεις βεβαίως
φόβου καὶ τρόμου διὰ τὸν ἐρισμάραγον τοῦτον κατὰ
τοῦ Haeckel κεραινὸν τοῦ ἡμετέρου Κῶχ, τὸν ἰσο-
δύναμον καὶ ἰσοτάλαντον πρὸς τὰ βέλη τὰ ἐχευεὺκῃ
τοῦ νέου Ἀπόλλωνος κ. Σπυριδωνος Σούγκρα καὶ τοῦ
νέου Ἀρεως κ. Ἰωάννου Σκαλτσούνη, δὲν δύνασθε δει-
λῶς νὰ μὴ ἐρωτήσητε, τολμῶμεν δὲ νὰ συνερωτήσωμεν
καὶ ἡμεῖς, τὴν ἀπλουστάτην ταύτην ἐρώτησιν: Ἄν ὁ
Haeckel εἶνε παράφρων καὶ τοῦ φρενοκομείου ἄνθρω-
πος καὶ δραπέτης τῶν φρενοκομείων, τί τὸν φοβοῦνται,
τί τὸν ὀρέωδοῦσι, τί τὸν τρέμουσιν οἱ ἐχεφρονέστατοι
ἡμέτεροι Κῶχ, οἱ μαμμουθ οὗτοι τῆς ἐπιστήμης, οἱ
μαστόδοντες τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἠθικῆς, τὰ λο-
γικὰ μεγαθήρια τοῦ Κυβιέρου; Τοσοῦτο ποιεῖται ἡ

μεγαλοφουεστάτη καὶ χρηστοτάτη καὶ πάνοπλος ἐχε-
φροσύνη πρὸ τῆς σφαλλομένης καὶ παραπαιούσης παρα-
φροσύνης, ὥστε μάλιστα καὶ ἀντὶ νὰ λάβῃ ἀνὰ χεῖρας
τὸ ἱστορικὸν ροόμετρον καταφεύγει εἰς ὕβρεις καὶ συ-
κοφαντίας ἀνηκούσας εἰς τὴν βορβορώδη θηλυπρέπειαν;

Τὸ φιλοζωφικὸν λοιπὸν σύστημα τοῦ ἡμετέρου
Κῶχ κατὰ τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν τοῦ Haeckel
(συγγνώμην, ἀναγνώστα, διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἀντίθε-
σιν!) ἔχει ὀλόκληρον ὡς ἐξῆς:

Ὁ Haeckel εἶνε βακτηριδίον φθίσεως.—Ὁ φι-
λοζωφώτατος ἀπόστολος κ. Ἀπόστολος Μακράκης εἶνε
ἡ λύμψη τοῦ Κῶχ—καὶ οὐδόλως ἡ λύμψη ἡμῶν.

Ὁ Haeckel θὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν Τάρταρον καὶ ὑπὸ
τοῦ πυρὸς θὰ κατακαθῇ. —Ὁ ἡμέτερος Κῶχ, *drosserds
ἔως εἰς τὸ κόκκαλον, kühl bis an' s Herz hinan*
(κατὰ Goethe), θὰ ζῆ καὶ θὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ δροσε-
ρωτάτῳ τῶν Παραδείσων,— ἴσως μάλιστα τῷ Ὁθω-
μανικῷ. Μακάριος ὁ ἀνὴρ!

Ὁ Haeckel εἶνε «παράφρων», «ἄνθρωπος τοῦ
φρενοκομείου», «δραπέτης τῶν φρενοκομείων».—Ὁ κ.
Μακράκης εἶνε — ὅποιος εἶνε. Ἄλλο τι βεβαίως δὲν
τῷ χρειάζεται.

Ἦδη καλὸν εἶνε, «ὦ φιλομαθεῖς νέοι», νὰ μάθητε
καὶ τὰ σεπτὰ συμπεράσματα τοῦ παρ' ἡμῖν ἐκτεθέν-
τος φωτοβόλου Κωχικοῦ συστήματος. Τὰ ἀπαστράπ-
τοντα ταῦτα συμπεράσματα εἶνε τὰ ἐξῆς:

Συμπέρασμα πρῶτον.—Αἱ θεωρίαι τοῦ Haeckel
καὶ τοῦ Δαρβίνου εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμέναι.
Ὅπερ ἔδει δεῖξαι. Συμφωνότατοι κατὰ τοῦτο καὶ ὁ
κ. Σκαλτσούνης καὶ ὁ κ. Σούγκρας. Σφραγίδες δωρεᾶς
πνεύματος ἀγίου.

Συμπέρασμα δεύτερον.—Ἡ ἀλήθεια εἶνε παρὰ τῷ
ἡμέτερῳ Κῶχ. Ὅπως πάντοτε,—ἀπόλυτος, ἐξυπόλυ-
τος καὶ γυμνὴ, *sans culotte*.

Συμπέρασμα τρίτον.—Ὁ Προμηθεὺς εἶνε «ὑβρι-
στής», «ὑποκριτῆς», «ψευδπιστήμων». Ὁ ἡμέτερος
Κῶχ οὐδέποτε κρίνει ἀδίκως, οὐδέποτε ἀσυνειδήτως,
οὐδέποτε ἐκ τῶν ἰδίων περὶ τῶν ἄλλοτρίων.

Συμπέρασμα τέταρτον.—Ὡς ὁ Εἰέρξης ἔλεγε καθ'
ὑπνον «ἔχω Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον», οὕτως ἡ
Ἑλλὰς καὶ ἐγγηγορούσα καὶ κοιμωμένη (ἀλλὰ τὸ δεύ-
τερον βεβαίως φιλοζωφικώτερον) ὀφείλει τορῶς, τρα-
νῶς καὶ στεντορεῖως ν' ἀναβοᾷ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν
καὶ ὥραν, κατὰ πᾶν μαθηματικὸν σημεῖον τοῦ χρόνου,
«ἔχω Ἀπόστολον Μακράκην τὸν—Σίφνιον», ἂν μὴ ἀ-
πατώμεθα.

Καὶ τελευταῖον συμπέρασμα,— ἀλλὰ τοῦτο δυ-
στυχῶς ἡμέτερον:

Ἀνατιρόρητος ἡ περὶ κτηνώδους καταγωγῆς τοῦ
ἀνθρώπου θεωρία εἶνε ἀληθής.

* C' est assez.